

בבא בתרא ט"ו

הגמרא הביאה את סדר כתיבתם של כ"ד הספרים, וכעת מבררת מי כתב את כ"ד הספרים. משה רבינו כתב את ספרו, התורה, ופרשת בלעם²⁶⁶, וספר איוב.

יהושע כתב את ספר יהושע, ושמונה פסוקים שבתורה, מהכתוב "וימת משה" עד סוף ספר דברים. שמואל כתב את ספר שמואל, וספר שופטים, ורות²⁶⁷.

דוד כתב ספר תהלים על ידי עשרה זקנים, כתב בו דברים שאמרו זקנים שהיו לפניו²⁶⁸, על ידי אדם הראשון²⁶⁹, על ידי מלכי צדק²⁷⁰ ועל ידי אברהם²⁷¹, ועל ידי משה²⁷², ועל ידי הימין²⁷³, וע"י ידותון²⁷⁴, ועל ידי אסף ועל ידי שלשה²⁷⁵ בני קרח.

ירמיה²⁷⁶ כתב ספרו וספר קינות חזקיה²⁷⁷ וסיעתו, בני דורו שהאריכו ימים אחריו כתבו (ימש"ק סימן) ישעיה, שמנשה הרגו ולא כתב את ספרו²⁷⁸, משלי, שיר השירים, וקהלת. כמו שכתוב במשלי "אשר העתיקו אנשי חזקיה וגו'²⁷⁹".

אנשי כנסת הגדולה, חגי זכריה ומלאכי, זרובבל ומרדכי וחבריהם, כתבו (קנד"ג סימן) יחזקאל, שנתנבא בגולה²⁸⁰, ושנים עשר, דניאל, ומגילת אסתר.

עזרא כתב ספרו ודה"י ונחמיה עזרא כתב ספרו ויחס של דברי הימים עד לו, עד שיחס את עצמו²⁸¹. ומכאן ראה לרב, כמה שאמר רב יהודה בשם רב, לא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה, שכתב דברי הימים

266 נבואתו ומשלו ונחשב בנפרד, שכתבם אף על פי שאינם מצורכי משה מתורתו או מסדר מעשיו. רש"י.

267 שכולם קדמו לו ועמד וכתב ספרם ומה שהיה לישראל בימיהם, וכן רות שהיתה בימי השופטים. רש"י.

268 ויש שהיו בימיו כגון אסף והימן וידותון מן הלויים המשוררים.

269 כגון גלמי ראו עיניך ולי מה יקרו רעיך אדם הראשון אמרן. רש"י.

270 נאם ה' לאדוני [שב לימיני] וכל המזמור (שם קי).

271 כמו שאמרו לקמן איתן האורחי זה אברהם.

272 תפלה למשה וכל אחד עשר מזמורים כסדרן.

273 משכיל להימן.

274 למנצח לידותון.

275 יש ספרים שגרסו וע"י שלמה וע"י בני קרח ולא גרסו וע"י אסף. וי"ל שאסף הוא אביאסף מבני קרח. ולפי הספרים שלנו שלא גרסו שלמה אלא וע"י אסף וע"י שלשה בני קרח אסף לא היה אביאסף אלא מן הלויים המשוררים. תוס'.

276 וע"י ששן שיקדם לו לא כתב את מלכים מפני שנהרג ולא היה בסוף מלכים ולא כתב אפ"ת ספרו. תוס'.

277 מפני שחזקיה גרם להם לעסוק בתורה נקראו על שמו אבל הוא מת לפני ישעיה ולא כתבו. תוס'.

278 שהנביאים לא היו כותבים ספריהם אלא לפני מותם. רש"י.

279 על שמו. רש"י. על שמו של עזרא על פתח בית המדרש כו' הדבר נקרא על שמו. רש"י.

280 איני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו? אם לא מפני שלא נתנה נבואה להכתב בחו"ל וכתבום לאחר שבאו לארץ, וכן דניאל שהיה בגולה, וכן מגילת אסתר. ושנים עשר. מתוך שהיו נבואותיהם

קטנות לא כתבום הנביאים עצמם איש ספרו. ובאו חגי זכריה ומלאכי וראו שרוח הקדש מסתלקת שהיו נביאים אחרונים ועמדו וכתבו נבואותיהם. וצרפו נבואות קטנות עמם ועשאום ספר גדול שלא יאבדו מחמת קטנם. רש"י. תוס' הקשו הרי גם ירמיה היה בחוץ לארץ ולא מצאנו שחזר. תוס'.

281 רש"י. ור"ת כתב עד "ולו אחים בני יהושפט" ומסייע לרב שכתב את יחוס עצמו קודם לכן. תוס'.

עד שיחס בו את עצמו. ומי סיימו?, נחמיה בן חכליה.

עד כן כתב משה מכאן יהושע כתב פסוקים שבתורה תלוי במחלוקת ספרו ושמונה פסוקים שבתורה תלוי במחלוקת

תנאים, ששנינו בברייתא, נאמר: "וַיָּמָת שָׁם מִשָּׁה עֶבֶד ה' בְּאָרְץ מוֹאָב"²⁸², אפשר שמשנה כתב זאת? אלא עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי רבי יהודה, ויש שאמרו רבי נחמיה. אמר לו רבי שמעון, אפשר שספר תורה חסר אות אחת, והרי כתוב: "לְקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"²⁸³? אלא עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע. כמו שמצינו בירמיה שכתבו כלשון ששמעו בנבואה.

ח' פסוקים שבתורה יחיד קוראם שואלת הגמרא, האם יש מחלוקת לגבי מי שכתב את שמונת הפסוקים, אם כן ייצא שמה שאמר יהושע בר אבא בשם רב גידל בשם רב שמונה פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן, ואין מפסיקים בהן, הוא כרבי יהודה ולא כרבי שמעון²⁸³? עונה הגמרא, אפילו כרבי שמעון, הואיל והשתנו לכתוב אותם בדמע השתנו ויחיד קורא אותם²⁸⁴.

הגמרא שואלת על מה ששנינו שיהושע כתב את ספרו והרי כתוב בספר יהושע: "וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן בֶּן נוּן עֶבֶד ה'"²⁸⁵? עונה הגמרא, שאלעזר סיימו. ושואלת הגמרא, הרי כתוב בספר יהושע: "וַאֲלֶעָזֶר בֶּן אֶהֱרֹן מֵת"²⁸⁶? אלא אומרת הגמרא שפנחס סיימו.

הגמרא שואלת על מה ששנינו ששמואל כתב את ספרו, מהכתוב בספר שמואל: "וַיִּשְׁמֹאֵל מֵת וַיִּסְפְּדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּרָמָה"²⁸⁷? עונה הגמרא, שגד החוזה ונתן הנביא סיימו את ספר שמואל.

שואלת הגמרא, מדוע אמרה הברייתא שדוד המלך כתב את ספר תהלים על ידי עשרה זקנים, הרי דוד כתב גם על ידי איתן האזרחי? אמר רב, איתן האזרחי הוא אברהם²⁸⁵. שואלת הגמרא, מדוע מוזכר בין העשרה גם את משה וגם את הימן, והרי אמר רב הימן זה משה? עונה הגמרא, שהיו שני אנשים בשם הימן.

רב לוי בר לחמא א' איוב היה בימי אומרת הגמרא, ממה ששנינו משה כתב ספרו משה ופרשת בלעם ואיוב, יש ראייה לרבי לוי בר לחמא שאמר שלומדים שאיוב היה בימי משה ממה שכתוב הכא: "מִי יִתֵּן אִפּוֹ וַיִּפְתְּבוּן

282 שאמר הקב"ה אומר ומשה כותב כמה שמצינו שהנביאים כותבים מפי רבם. רש"י.

283 שר"י אמר שלא כתבם משה ולפיכך נשתנו משאר התורה. רש"י.

284 הרב ר' משולם כתב שמכאן שצריך לקרוא לאחד אותם ח' פסוקים שלא יקרא עמו שליח צבור. ואין נראה לר"ת שהרי כן הדין בכל התורה. אלא שלא יקראו שנים אחד ד' פסוקים, ואחד ד' פסוקים. ומה שעכשיו נוהגים ששנים קוראים ביחד הוא כדי שמי שאינו יודע לקרות לא יתבייש. ועוד או"ר"י שכול אחד לסייע לו בנחת. תוס'.

285 עיין ח"א מהרש"א.

מְלִי מִי יִתֵּן בְּסֵפֶר וַיִּחְקֹוּ וְכֹתוּב : " וּבַמָּה יִנְדַע אֶפּוֹא כִּי מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ . וְשׂוֹאֵלֶת
הַגְּמָרָא , וְנֹאמֵר שְׂאִיּוֹב הִיָּה בִּימֵי יִצְחָק שְׂכֹתוּב : " וַיִּחְכְּדוּ יִצְחָק מְחַדָּה גְּדֻלָּה עַד מֵאֵד
וַיֹּאמֶר מִי אֶפּוֹא הוּא . " או שְׂנֹאמֵר שְׂהִיָּה בִּימֵי יִעֲקֹב מֵהַכְּתוּב : " אִם כֵּן אֶפּוֹא זֹאת
עֲשׂוּ . " ²⁸⁶ או שְׂנֹאמֵר שְׂהִיָּה בִּימֵי יוֹסֵף , שְׂכֹתוּב : " הִגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רַעִים ?
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא , שְׂאִי שְׂפִשֶׁר לֹמֵר כֵּן שְׂהִרֵי כְּתוּב : " מִי יִתֵּן אֶפּוּ וַיִּכְתְּבוּן מְלִי מִי
יִתֵּן בְּסֵפֶר וַיִּחְקֹוּ וּמֹשֶׁה הוּא שְׂנִקְרָא מִחוּקֵק שְׂנֹאמֵר : " וַיִּקְרָא כֹּאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חִלְקֵת
מִחֻקֵּק סְפוּן . "

רְבֵּא אִמֵּר אִיּוֹב הִיָּה בִּימֵי הַמְּרַגְלִים רְבֵּא אִמֵּר , אִיּוֹב הִיָּה בִּימֵי מְרַגְלִים מִמָּה שְׂכֹתוּב :
" אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוֹץ אִיּוֹב שְׂמוֹ " וְכֹתוּב " הַיֵּשׁ בָּהּ עֵץ
אִם אֵין ? שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא , הִרִי כֹּאן כְּתוּב " עוֹץ " וְשֵׁם " עֵץ ? " עוֹנָה הַגְּמָרָא , שְׂמֹשֶׁה
אִמֵּר לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל הָאֵם יִשְׁנוּ אוֹתוֹ אָדָם שְׂשִׁנוֹתֵי אֲרוּכּוֹת כְּעֵץ וּמִגִּין עַל דּוֹרוֹ כְּעֵץ ,
אִיּוֹב שְׂהִאֲרִיךְ יָמִים רַבִּים .

תְּלִמִּיד א' אִמֵּר שְׂאִיּוֹב לֹא הִיָּה אֵלָא אוֹתוֹ תְּלִמִּיד יֹשֵׁב לְפָנַי רַבִּי שְׂמוֹאֵל בַּר נַחֲמָנִי
הִיָּה מִשְׁל
אִמֵּר , אִיּוֹב לֹא הִיָּה וְלֹא נִבְרָא אֵלָא הִיָּה מִשְׁל .
לְלִמּוּד מִמְּנוּ תְּשׁוּבוֹת לְמַקְטְרָגִים עַל מֵדֵת הַדִּין , וְשֹׁאֵין אָדָם נִתְפַּס עַל צַעְרוֹ .
וְאִמֵּר לוֹ עֲלִיךְ אִמֵּר הַכְּתוּב : " אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוֹץ אִיּוֹב שְׂמוֹ " אִישׁ הִיָּה , הִיָּה אָדָם
כֹּזֵה . וְשׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא הָאֵם נֹאמֵר גַּם בְּכֹתוּב שֶׁל כְּבִשֶׁת הַרֵשׁ הַמּוֹבֵאת בְּשְׂמוֹאֵל לֹא
הִיָּתָה כֹּזֵה כְּבִשֶׁה אֵלָא הוּא מִשְׁל שְׂהַנְבִּיא אִמֵּר , וְגַם כֹּאן הוּא מִשְׁל ? אוֹמֵרֶת הַגְּמָרָא
אִם כֵּן מִדּוּעַ הוֹזְכְּרוּ שְׂמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ .

ר"י ור"א א' אִיּוֹב הִיָּה מִעוּלֵי גוּלָּה רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר אִמֵּרוּ , אִיּוֹב הִיָּה מִעוּלֵי
הַגּוּלָּה הִיָּה וּבֵית מִדְּרָשׁוֹ הִיָּה בְּטַבְּרִיא . וּמִקְשָׁה
הַגְּמָרָא מִמָּה שְׂשִׁנִּינוּ שְׂשִׁנוֹתֵי שֶׁל אִיּוֹב הִיוּ מִשְׁעָה שִׂישְׂרָאֵל נִכְנָסוּ לְמִצְרַיִם עַד
שִׂיצָאוּ ? מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא , שְׂאִיּוֹב הִיָּה מִעוּלֵי גוּלָּה , וְנֹאמֵר כֹּאן שְׂשִׁנוֹתֵי הִיוּ מֵאֵתִים
וְעֵשֶׂר שָׁנָה , כְּמִשְׁעָה שְׂנִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם וְעַד שִׂיצָאוּ . וּמֵהַכְּתוּב : " וַיִּסָּף יְהוָה
אֶת כָּל אֲשֶׁר לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה " לְמַדְּנוּ שְׂאֵף שְׂנוֹתֵי הוֹכְפֵלוּ . וְכֹתוּב : " וַיִּחִי אִיּוֹב אַחֲרַי
זֹאת מֵאָה וָאַרְבָּעִים שָׁנָה . " וְלִמְדָנוּ שְׂאִיּוֹב הִיָּה בֵּן שְׂבַעִים כְּשִׁבְאוּ עֲלָיו יְסוּרִים , וּבִסֶּךָ
הַכֹּל אִיּוֹב חִי מֵאֵתִים וְעֵשֶׂר שָׁנָה .

ז' נְבִיאִים נִתְנַבְּאוּ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם וּמִקְשָׁה הַגְּמָרָא מִמָּה שְׂשִׁנִּינוּ , שְׂבַעִה נְבִיאִים
נִתְנַבְּאוּ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם וְאֵלוּ הֵן בְּלַעַם , וְאִבְיֹו ²⁸⁷ ,
וְאִיּוֹב , אֵלִיפַז הַתִּימָנִי , וּבִלְדָד הַשׁוּחִי , וְצוֹפֵר הַנְּעֻמָּתִי , וְאֵלִיהוּא בֵּן בְּרַכְאֵל הַבּוּזִי .

286 רש"י כתב שלא גורסים אימא יעקב כו'. ל"א גורסים בברייתא לעיל במניין של עשרה זקנים בני קרח וגורסים כאן קא חשיב אברהם וקא חשיב איתן האזרחי ולא הזכירו אסף שהיה מג' בני קרח והאמר רב. רש"י. ומתצרים איתן האזרחי כאן הוא יעקב. הגהות הב"ח

287 כמו שאמרו כל ששמו שם אביו בנביאות ידוע שהוא ואביו נביאים. תוס'.



ומכאן ראייה שאיוב היה נכרי? אומרת הגמרא, ולטעמך הרי הוזכר גם אליהוא בן ברכאל הבוזי ועל כרחק הוא מישראל, שהרי הכתוב מייחסו בשמו ושם אביו ושם משפחתו, משפחת רם²⁸⁸. אלא הוא ניבא לאומות העולם, וכן איוב היה מישראל וניבא לאומות העולם. וכל שאר הנביאים עיקר נבואתם לישראל, ושבעת אלו עיקר נבואתם לאומות העולם.

הקב"ה כפל שכרו של איוב בעוה"ז ומקשה הגמרא שאיוב היה מאומות העולם כמו ששנינו, חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו, ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו. הביא הקב"ה עליו יסורין התחיל מחרף ומגדף, כפל לו הקב"ה שכרו בעולם הזה כדי לטרדו מן העולם הבא? מתרצת הגמרא, שתנאים נחלקו אם איוב היה מישראל או מאומות העולם. שנינו בברייתא רבי אלעזר אומר איוב היה בימי שפוט השופטים שנאמר: "הן אתם בללכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו". איזה דור כולו הבל, ששופט את שופטיו²⁸⁹. גם הטובים שבהם לא היו כלום כמו שאמרו לקמן שהיה לנשפט פתחון פה לשפוט את שופטו והיה מוכיחו, דורו של שפוט השופטים. רבי יהושע בן קרחה אומר איוב היה בימי אחשורוש שנאמר באיוב: "ולא נמצא נשים יפות כננות איוב בכל הארץ". דורו של אחשורוש שהיה דור שנתבקשו בו נשים יפות. ושואלת הגמרא אולי נאמר בימי דוד שכתוב בו: "ויבקשו יערה יפה בכל גבול ישראל". ואומרת הגמרא שבדור בקשו אותן בכל גבול ישראל, ואיוב היה בימי אחשורוש שבקשו אותן בכל הארץ.

ר"נ או בימי מלכות שבא וחכ"א בימי כשדים וי"א בימי יעקב ונשא דינה
אומרים איוב היה בימי מלכות כשדים, בימי נבוכדנצר היה ובא עליו גדוד משבא.
ויש אומרים, איוב בימי יעקב היה ונשא את דינה בת יעקב.

התנאים ההם סוברים שאיוב היה עכו"ם וכל התנאים בברייתא שהובאה לעיל ותנאים האלו חוץ מ"א סוברים שהיה מישראל סוברים שאיוב היה עובד כוכבים והתנאים בברייתא הזאת סוברים שאיוב היה מישראל, חוץ מן היש אומרים שסוברים שאיוב היה בימי יעקב. מפני שם איוב היה מאומות העולם אחרי שמת משה האם השכינה שרתה על עובדי כוכבים!?. והרי שנינו, שלומדים שמה רבנו ביקש מהקדוש ברוך הוא שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים, והקדוש ברוך הוא נתן לו את בקשתו מהכתוב: "ונפלינו אני ועמך מפל העם אשר על פני האדמה".

דורו של איוב היה שטוף בזמה רבי יוחנן אמר שדורו של איוב היה שטוף בזמה
ממה שכתוב: "הן אתם בללכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו" וכתוב: "שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך", לשון זימה להסתכל

288 וי"א ממשפחת רם היה הוא אברהם. רש"י.

289 תימה לר"י שאמר בתמורה כל האשכולות עד שמת יוף בן יעזר לא היה בהם דופי. תוס'.



בנשים. שעובדי כוכבים אומרים לישראל שובי לתורתנו ותזני עמנו. ואין לומר שהוא במחזה נבואה כמו שכתוב: "חֲזוֹן יִשְׁעִיחוּ בְּךָ אֲמוֹצֵי" שאם כן למה כתוב "הִבֵּל תִּהְיֶה לָּךְ".

ואמר רבי יוחנן מהו הכתוב: "וְיָהִי בְיָמֵי שְׁפֹט הַשְּׁפֹטִים" דור ששופט את שופטיו. השופטים עצמם היו מקולקלים והנשפט היה יכול להוכיח את מוכיחו, אמר לו השופט 'טול קיסם מביך עיניך', פרוש מעבירה קטנה שבידך. יכול לומר לו 'טול קורה מביך עיניך', פרוש מעבירה חמורה שבידך. אמר לו: "כִּסְפָּה הִיא לְסִיגִים", אומר לו "סְבֹאָה מֵהוּל בְּמִים". אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן כל האומר מלכת שבא אשה היתה אינו אלא טועה. מלכת שבא היא מלכות שבא.

אברהם לא הרהר אחריהגמרא מביא את מה שדרשו על באיוב, אמר השטן רבונו מדותי של הקב"ה של עולם שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו: "קוּם הִתְהַלֵּךְ בְּאָרְצְךָ לְאֶרֶץ וּלְרַחֲבָהּ כִּי לֹךְ אֶתְנַנְּנָה". ואפילו שלא מצא מקום לקבור את שרה עד שקנה בארבע מאות שקל כסף לא הרהר אחר מדותיך.

איוב היה ותרן בממונו רבי יוחנן דרש בכתוב באיוב, גדול מה שנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם. באברהם כתוב: "יָבֵא אֱלֹקִים", ובאיוב כתוב: "אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יָבֵא אֱלֹקִים וְסָר מִכָּע". ואמר רבי אבא בר שמואל מהו "וְסָר מִכָּע" איוב היה וותרן בממונו. מנהג העולם אדם נותן חצי פרוטה לחנוני, אם יש לו לעשות מלאכה מועטת אומר לפועל אני נותן לך חצי פרוטה, ונלך ונקנה בפרוטה ככר או ביצים ונחלוק בינינו. ואיוב ויתר על





החצי השני משלו ונתן לו את כל הפרוטה.

דרש רב שמואל בר רב יצחק על הכתוב באיוב: "מַעֲשֵׂה יְדָיו בְּרִכְתָּהּ וּמְקַנְהוּ פֶרֶץ בְּאֶרֶץ" שכל הנוטל פרוטה מאיוב היה מתברך. רבי יוסי בר חנינא אמר שמקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם. מנהגו של עולם זאבים הורגים את העזים, ומקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים.

